

[00:00] Водитељ: Српски звуци, емисија којом обнављамо сећање на наше музичко наслеђе. Овај пројекат суфинансиран је од стране Министарства информисања и телекомуникација Републике Србије. Ставови изнети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је доделио средства.

Прву оперу у историји српске уметничке музике написао је композитор Станислав Бинички. Реч је о музичко-сценском делу На Уранку. Оперски либрето написао је српски писац Бранислав Нушић, а опера је премијерно изведена 1903. Године.

У данашњој емисији о овој опери говоре Ања Лазаревић Коцић, музиколог као и магистар Воја Спасић, шеф катедре соло певања на Филолошко-уметничком факултету, човек који је први пут извео оперу На Уранку у Крагујевцу

[01:30] Водитељ: Улога музике у раном српском позоришту модерног доба била је готово у равни са његовим драмским аспектом. А драмски музички израз код Срба развијао се паралелно. Једна позоришна представа није се могла замислити без вокалних и инструменталних тачака које су уметане у драмску радњу, а потом свој живот настављале ван позоришта као популарне варошке песме. Позоришне представе биле су сјајно средство не само да се публика забави већ и да се музички едукује, развија свој укус у том погледу и да коначно буде спремна за перцепцију озбиљнијих музичких дела. А једно од првих тих озбиљних музичких дела била је и прва српска опера На Уранку Станислава Биничког. О њој више нам говори Ања Лазаревић Коцић.

[02:15] Ања Лазаревић Коцић: Опера На Уранку дефинитивно није дело које можемо да поредимо са оним како ми замишљамо заправо неки стандардни оперски репертоар. Дакле то је врло скромно дело у сваком смислу, односно дело које је писано за тадашње извођачке могућности и за оно што је тада публика у Београду, пре свега, а и шире, могла заправо добро да прихвати. Дакле, врло је Бинички имао све те чињенице у глави када је приступио стварању овог дела. То је дело које има један скромни вокални ансамбл. Дакле ту је свега неколико кључних ликова. Ту нема великих хорова, ту нема великог оркестра. Дакле, имате оркестар, али који је камерни оркестар заправо врло скромно у односу на то шта су у том тренутку били некакви стандарди оперске уметности. Дакле већ причамо о почетку 20. века.

Међутим код нас су тада биле могуће евентуално поставке некаквих значајних светских опера попут Моцартових или Вердијевих, али опет у неким скромнијим условима. Међутим, оно што Бинички ради чега је свестан јесте да треба полако искорачити у тај свет у нашој уметности. Дакле, тај прелазак није могао да буде нагао. Није то могао да буде корак од седам миља. И у суштини шта је он урадио? Он је премостио тај жанр комада са певањем заправо који је био јако популаран у 19. веку у Србији. Дакле, позоришни комад са много музике. То је превео заправо у нешто што више личи на класичну оперу са чиновима, са сценама, са врло јасним вокалним ролама, соло деоницама, дуетима, дакле све са свим оним што чини заправо једну оперу опером. Тако да опера На Уранку има тај историјски значај много више него некакав спектакуларни уметнички значај. То је опера која и због тога није на сталном репертоару оперских кућа код нас, али може повремено да се чује и повремено да се види. И кад то кажем мислим на последњих можда 15 до 20 година раније заправо и не. И када то видите и слушате вама јесте јасно одакле је све то кренуло помало звучи и наивно некада. Дакле то се врло јасно осећа. Али је исто тако кажем Бинички био свестан просто тадашњих могућности у сваком смислу и самог позоришта и извођача и онда ишао ка томе. Та опера је била јако успешна. Дакле наша публика је већ била навикнута на

комад са певањем и оно што он узима негде за тему опет јесте на овај либрето Бранислава Нушића са којим су многи композитори сарађивали. Писао је дивна либрета и јако добро сарађивао са многима од њих и у суштини начинили су нешто што је јако добра драма, јако добра прича. Иако имате мало ликова, али заправо негде то јесте било блиско публици када је гледала. Дакле то је прича која је опет везана за онај период под Турцима, за некакве многе и личне дилеме и националне дилеме. То је музика која обилује асоцијацијама опет и на народну музику нашу која обилује асоцијацијама и на тај свет заправо Турака односно Османлија. Тако да је све то заједно упаковано публици било блиско, пријемчиво и било је јако популарно и врло извођено.

[06:15] Водитељ: А како је ову исту оперу доживео Воја Спасић, соло певач, који је њу први пут поставио и на сцену у Крагујевцу у Књажевско-српском театру.

[06:25] Воја Спасић: Опера На Уранку је наша у сваком могућем смислу наша. Наша музика, наша имена и најобјективније је било да се то уради зато што смо имали ту поделу која нам је била потребна да бисмо реализовали тај уранак. Значи то су биле наше снаге. Имали смо наравно и госте. Међутим ја када сам размишљао шта би требало да се постави јер ја сам тај уранак певао први пут кад сам први пут и наступао у Београдској опери 99. године и познајем ту оперу јако добро. Најлогичније је било да у том хору буду деца која су наши ђаци, наши студенти да ту буде неко од постојећих хорова крагујевачких. А улога укупно има четири плус тај један мујезин који се пева на почетку и на крају тај турски свештеник то јест исламски свештеник. Тако да најзахвалније било, друго ту има игра се и коло. Опет је коло наше има ту и севдаха рецимо. Ту је чувена оперска песма „Кад би знала Стано“ која је настала од народне песме која се исто тако зове. И онда то јутро у уранак Ђурђевдан, значи прави уранак какав и треба да буде на Ђурђевдан. Све комплетно указивало на једну лепу нашу представу српских обичаја, српске традиције, нажалост, и тог периода када смо били под Турцима, али уклапало се све и прича која је интересантна за ширу јавност, јер постоје људи који једноставно никада нису имали прилику да иду на оперу представу или не знају ништа о томе. И сад не можете ви да очекујете да неко воли и да гледа слуша и да слуша оперу неко ко није упућен у то шта је то и тако даље и тако даље. И сад прича јесте мало онако замршена. Ја кажем мало подсећа на ту неку шпанску серију, али је захвална. Захвална зато што и најобичнији човек може да разуме и дете може да разуме и неко ко познаје музику може да разуме то онако како треба. И то је пресудило да се тај уранак постави више пута и ове године ћемо га поставити још једном.

[09:30] Водитељ: Питали смо Воју Спасића како је публика примила то прво извођење прве српске опере.

[09:35] Воја Спасић: Колико је било људи у сали толико је било углавном испред за сваку представу и увек је могло да се тога изведе још. Међутим, опера ипак доста кошта, а није толико профитабилна и то је највећи проблем што све то тражи стварно један већи износ новца, а имали смо таман довољно за једну оперску представу, то јест премијеру и репризу и нисмо смели да се усудимо да да то радимо даље јер не бисмо имали довољно средстава за то и онда смо успели некако да уклопимо. Наравно и ми смо ту додавали од наших личних пара тако да све све је то једна врло врло скупа и компликована инвестиција. Припрема једне опере траје месец, два, зависи колика је опера, колика је представа, који је обим извођача и све остало. Ту су и путни трошкови за ове људе који нису нон стоп у Крагујевцу. Тако да има има ту много ствари које јако пуно коштају и то чак има који су ситнице, али кад се то све накупи изађе врло озбиљан износ.

Опера је скупа ствар. Опера је скупа ствар и није свакидашња ствар која се ради тек онако. Е хајде да урадиммо оперу. Не, то је врло озбиљан пројекат. Врло озбиљан пројекат који изискује много времена, много труда, много ангажовања, доста људи. Јер ви само имате за ево за уранак ту учествује више од 100 људи да би се све то реализовало и урадили.

[11:45] Водитељ: Ево и како је овај крагујевачки оперски певач доживео своје улоге у опери На Уранку.

[11:55] Воја Спасић: Па ја сам Уранак прво певао 99. Ту сам певао солисту у хору. Них сам певао главну улогу. Тад сам имао 19 година и био сам оно што кажу баш клинац. А сам певао и улогу мујезина. То је наравно нешто врло кратко, али мени је то било занимљиво. Ја сам хтео да певам те соло деонице хорске и нисам био планиран прво ја да певам ујезина. Међутим мени је био занимљив са тим Елизмима, фиоритурама које се певају и тако даље и тако даље. Ја не будем лењ. Каже хајде ти ћеш бити за замена за Мојезина. Добро ја не будем лењ тад сам био у Београду и ја одем до муфтија и рекох знате шта ја сам добио једну улогу то није ни улога то је делић али са тиме почиње и завршава се опера то је написано тако и тако волео бих да знам о чему певам о чему се ту ради. И онда Јосиф Спахић садашњи муфтија тада је био исто овај имам али али његов отац ја мислим да је био тада главни муфти или како се то зове и он је мени онда објаснио у ствари шта ту мојезин ради ја сам ту мелодију урадио мало искориговано у односу на оно што је написао Станислав Виничкин. Није мелодијска линија нарушена, али стилски је мало урађено другачије. И текст је коригован значи направљен је оригинал текст који се пева приликом позива. Ја то отпевам покојном мајестору Ангелу Шураву са којим сам имао изузетно лепу сарадњу и много сам научио од њега. И ја њему то отпам. Он се одушевио. Каже можеш то да отпираш пуним гласом. Ја отпам и од тада нико није певао више тог мујезина. Искључиво сам га певао и ја. И онда сам имао ситуацију да морам да трчим да се пресплачим. Значи час у Мујезина у Ходлу, чак час овај у младића да ми налепе бркове, браду и тако даље и тако даље. То је све било мени јако занимљиво са тих 19 година и то ми је прво искуство у опери које ми је онако баш улепшало бављење том професијом и учење. Ја сам тада био После тога се десило да тај уранак смо значи изводили у Крагујевцу. Ја сам певао опет у томе, али сам певао пута Радета, главну улогу коју сам већ знао јер Уранак смо толико пута извели у Београдској опери и као гостујућа представа београдске опере да не знам 20 30 пута. Онда сам ја певао. Имали смо гошћу Виолета Панчетовић Радаковић Сопран професорка ВМО сада у Београду. Она је певала Санку. Наташа Јовић која је сада наш нови професор. Она је тада певала моју мајку и првак београдске опере Вук Матић је певао Аку и наравно мујезина сам опет певао ја па ме опет чекало то трчање тамо вамо и прслат је шминкање и прешминкавање и то је то. Онда 2007. године сам певао прву светску премијеру опере На Уранку и режирао сам. То је било у Америци на универзитету на државном универзитету у Аризони. Тамо сам одржао један леп мастер цлас студентима. Поставили смо ту оперу и што је било најзанимљивије, Американци су оперу певали на течном српском језику. Диригент је била док Јана Минов. И онда смо урадили то тамо. Па смо опет после то изводили у Крагујевцу. Па сам ево и ове то јест сад већ прошле године три представе певао У Ранка. Певао сам на Руднику у Варварину и не могу да се сетим још није важно. Тако да некако ме тај уранак прати целог живота. А опет је најзахвал да се уради. Лепе су мелодије, певљиво је, слушљиво је, публика разуме. Траје један сат. Траје један сат. То је неко оптимално време када свако може да задржи пажњу и концентрацију на то што се дешава. И то је управо нешто што је нама потребно. Јер потребне су те ствари које ће мало људе да извуку из својих свакодневних обавеза, животних

проблема, па чак и животних лепих ствари. Мало оно што кажу да пређе у нечији други живот да посматра нешто друго тако да опере управо то нешто што као и свака представа може човека мало да одведе у туђ живот да се одмори од сопственог неупевају.

[16:45] Водитељ: За крај и једно питање. Зашто нема више српских опера на репертоару? А у наставку после овог одговора на ово питање слушамо и целу оперу На уранку.

[17:00] Воја Спасић: Па, право да вам кажем увек су исплативије и познатије те светске опере Пучинија, Вердија, Штрауса, рецимо Штраусов „Слепи миш“. Па онда то су неке опере које су популарне па то исто као и са неким другим стварима. Рецимо Хамлет никад неће изаћи из моде иако је толико стар. Затим откуд знам Нушићеви комади ће се увек производити. То је нешто на шта је публика навикла. А са друге стране доста су компликовани наши аранжмани изискују такође велики оркестар. Изискују има пошто је опера Коштана Петра Коњевића која је врло компликована за извођење и ту је и ритмички захтевна и хармонски и тако даље и тако даље има има много лепих српских опера. Чак постоји један податак за који не могу да тврдим 100% али да чак постоји ово је прва званично српска опера на ову рангу. Али пре тога постоји Прве српске опере Женидба цара Душана или се тако некако зове. То је у доба кнеза Милоша кад је Јосип Шлезингер написао први то музичко сценско, глумачко, певачко дело, не знам како се већ тада звало у том у том периоду. Тако да Уранак јесте прва званична српска опера, али пре тога свакако први оркестар је постао у Крагујевцу. Та прва полуоперска представа је изведена такође у Књажевско-српском театру. Тако да Крагујевац има једну много лепу традицију и штета је што не може то да се да се на неки начин освежи до те мере да стварно то треба да постоји и даље и да има своју публику. Има наравно Крагујевац сјајну публику која уме и да посећује догађаје и да и да слуша пажљиво и да одреагује лепо. Тако да кажем има ту много ствари али култура генерално је веома скупа. То је највећи проблем и највећи проблем су финансије за све што треба да се уради и то је то.

[28:45] Водитељ: Било је ово све што смо вам припремили за данашњу емисију Српских звука. У реализацији учествовала екипа Радија Златоусти. Емисија суфинансирана средствима Министарства информисања и телекомуникације. Производња јануар 2026